

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ,
ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ РЕГУЛЮВАННЯ У НАФТОГАЗОВІЙ СФЕРІ****ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF ENTITIES THAT REGULATE
THE OIL AND GAS SECTOR**

У статті розглядаються організаційно-правові засади діяльності суб'єктів регулювання у нафтогазовій сфері. Вказується, що Верховна Рада України є органом законодавчої влади, який приймає законодавчі акти, якими урегульовано діяльність у нафтогазовій галузі, Кабінет Міністрів України вищим органом виконавчої влади, який забезпечує проведення політики у сфері охорони природи, екологічної безпеки та природокористування, а також спрямовує і координує роботу міністерств та інших органів виконавчої влади у сфері надрокористування. Міністерство енергетики України безпосередньо забезпечує формування та реалізацію державної політики у нафтогазовому та нафтогазопереробному комплексі. Зазначається, що Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг є основним суб'єктом, що здійснює комплаєнс-процедури у сфері нафтогазової галузі. Фактично, комісія дотична до: формування та реалізації нормативно-правових заходів – шляхом розробки та затвердження інструкцій, умов та правил провадження ліцензійної діяльності, формування інвестиційних програм, методик та порядків, алгоритмів, типових форм господарських договорів, тощо; формування та реалізацію організаційно-контрольних заходів – шляхом здійснення перевірки дотримання ліцензійних умов, визначення умов доступу до товарів, послуг, отриманих в результаті здійснення діяльності у нафтогазовій галузі тощо; формування та реалізацію санкційних заходів – шляхом прийняття рішення про застосування адміністративно-господарських санкцій, унеможливлення порушення ліцензійних умов. Акцентується увага на тому, що органи місцевого самоврядування забезпечують територіальне, екологічне та організаційне регулювання діяльності у нафтогазовій галузі взагалі та суб'єктів господарювання зокрема, фактично виконуючи проміжну роль між державою, бізнесом та територіальною громадою. Одночасно із цим, органи місцевого самоврядування не залучені до формування державної енергетичної політики, однак здійснюють локальне публічне управління та локальний контроль.

Ключові слова: суб'єкти, нафтогазова галузь, комплаєнс, адміністративно-правове регулювання, організаційно-контрольні заходи, ліцензування, запобігання, енергетична політика.

The article examines the organizational and legal principles of the activities of regulatory entities in the oil and gas sector. It is indicated that the Verkhovna Rada of Ukraine is a legislative body that adopts legislative acts regulating activities in the oil and gas sector, the Cabinet of Ministers of Ukraine is a supreme executive body that ensures the implementation of policies in the field of nature protection, environmental safety and environmental management, and also directs and coordinates the work of ministries and other executive bodies in the field of subsoil use. The Ministry of Energy of Ukraine directly ensures the formation and implementation of state policy in the oil and gas and oil and gas processing complex. It is noted that the National Commission

for State Regulation in the Energy and Utilities Sectors is the main entity that carries out compliance procedures in the oil and gas sector. In fact, the commission is involved in: the formation and implementation of regulatory measures - by developing and approving instructions, conditions and rules for conducting licensed activities, forming investment programs, methods and procedures, algorithms, standard forms of business contracts, etc.; the formation and implementation of organizational and control measures - by verifying compliance with license conditions, determining the conditions for access to goods, services obtained as a result of activities in the oil and gas industry, etc.; the formation and implementation of sanction measures - by making a decision on the application of administrative and economic sanctions, preventing violations of license conditions. The emphasis is on the fact that local governments provide territorial, environmental and organizational regulation of activities in the oil and gas industry in general and business entities in particular, actually performing an intermediate role between the state, business and the territorial community. At the same time, local governments are not involved in the formation of state energy policy, but they carry out local public administration and exercise local control.

Key words: *entities, oil and gas industry, compliance, administrative and legal regulation, organizational and control measures, licensing, prevention, energy policy.*

Актуальність теми. Запобігання адміністративним правопорушенням у будь-якій сфері та галузі безпосередньо залежить від суб'єктів, які долучені до цього процесу. Традиційно у правовій науці запобігання, протидія та профілактика є комплексними, взаємозалежними поняттями. Відповідно всі превентивні заходи диференціюються залежно від рівня, мети та завдань, які надають можливість якісно знизити кількісний показник деліктів. Одночасно із цим також необхідно відзначити, що заходи адміністративно-правового характеру мають чітко корелювати із заходами, які застосовуються в межах інших галузей права. Особливо це стосується кримінального законодавства, оскільки встановлення наступності між адміністративно-правовими та кримінально-правовими заходами дозволяє унеможливити вчинення протиправних діянь різного ступеню суспільної небезпечності. Задля реалізації таких заходів необхідна сформована система суб'єктів, долучених до адміністративно-правового регулювання відповідних суспільних відносин. Не є виключенням суспільні відносини у нафтогазовій галузі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Організаційно-правові засади діяльності суб'єктів регулювання у нафтогазовій сфері розглядалась такими ученими як Я.Г. Воронін, О.М. Даценко, В.О. Стещенко, О.П. Петриченко, В.В. Чуднов, А.С. Кривов'яз тощо. Однак окремі особливості залишилися не до кінця розглянутими, що і зумовило актуальність обраної теми.

Метою статті є визначення організаційно-правових засад діяльності суб'єктів регулювання у нафтогазовій сфері.

Викладення основного матеріалу. Суб'єкти адміністративно-правового регулювання у нафтогазовій галузі можуть бути класифіковані таким чином: 1) *за рівнем державного управління:* суб'єкти, які здійснюють повноваження загальнодержавного характеру; центральні органи виконавчої влади галузевої, міжгалузевої і функціональної компетенції; центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом; органи місцевого самоврядування; 2) *за способом реалізації адміністративно-правових повноважень:* суб'єкти, які здійснюють правотворчу діяльність; суб'єкти, які здійснюють дозвільно-ліцензійну діяльність; суб'єкти, які здійснюють контрольно-наглядову діяльність; суб'єкти, які здійснюють координацію; 3) *за функціонально спрямованістю адміністративно-правових повноважень:* суб'єкти стратегічного управління; суб'єкти, які здійснюють державне регулювання та ресурсне забезпечення нафтогазової галузі; суб'єкти, що відносини між роботодавцем і працівником з питань безпеки та виробничого середовища.

Вчені вказують, що важливу роль у публічному адмініструванні ринку природного газу відіграють уряд, центральні органи виконавчої влади та спеціалізовані інспекційні структури. Урядові рішення встановлюють спеціальні обов'язки для суб'єктів ринку та визначають правила функціонування газорозподільних систем. Центральні органи формують стратегії розвитку паливно-енергетичного комплексу, контролюють безпеку постачання й ініціюють програми диверсифікації джерел. Інспекційні установи здійснюють контрольні процедури, проводять перевірки та сприяють цифровізації наглядових процесів. Завдяки такій взаємодії формується комплексна система регулювання ринку природного газу. Це дозволяє підтримувати стабільність і надійність

постачання, а також створює умови для інтеграції з європейськими стандартами. Отже, система публічного адміністрування ринку природного газу є багаторівневою та поєднує діяльність національних і місцевих органів [1].

Суб'єкти, які здійснюють повноваження загальнодержавного характеру. До цієї системи традиційно для будь-якої галузі відноситься Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України. Одночасно із цим необхідно зауважити, що у нафтогазовій галузі повноваження загальнодержавного характеру також здійснює Міністерство енергетики України, яке забезпечує формування державної політики у нафтогазовому секторі.

Відповідно до Конституції України, до повноважень Верховної Ради України належить... прийняття законів; затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля. Кабінет Міністрів України забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики; політики у сферах праці й зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування; розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України; забезпечує рівні умови розвитку всіх форм власності; здійснює управління об'єктами державної власності відповідно до закону; спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади [2].

Відповідно до Положення про Міністерство енергетики України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2020 р. № 507, Міненерго є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує: формування та реалізує державну політику в електроенергетичному, ядерно-промисловому, вугільно-промисловому, торфодобувному, нафтогазовому та нафтогазопереробному комплексі; формування та реалізацію державної політики у сфері відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів газового палива та у сфері нагляду (контролю) у галузях електроенергетики і тепlopостачання, а також на ринку природного газу; формування державної політики у сфері управління зоною відчуження і зоною безумовного (обов'язкового) відселення, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему, а також здійснення державного управління у сфері поводження з радіоактивними відходами на стадії їх довгострокового зберігання і захоронення. Основними завданнями Міненерго є: забезпечення формування та реалізації державної політики у паливно-енергетичному комплексі; забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів газового палива; забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері нагляду (контролю) у галузях електроенергетики та тепlopостачання, а також на ринку природного газу; здійснення державного управління у сфері використання ядерної енергії та радіаційної безпеки; забезпечення збільшення частки відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів газового палива в енергетичному балансі України... [3].

У ст. 6 Закону України «Про нафту і газ» також вказано, що Верховна Рада України визначає основні напрями державної політики у нафтогазовій галузі та здійснює законодавче регулювання відносин у ній. Кабінет Міністрів України та інші уповноважені на це органи виконавчої влади в межах повноважень, визначених законом, реалізують державну політику у нафтогазовій галузі та здійснюють управління нею [4].

Таким чином, Верховна Рада України є органом законодавчої влади, котрий приймає законодавчі акти, якими урегульовано діяльність у нафтогазовій галузі, Кабінет Міністрів України вищим органом виконавчої влади, який забезпечує проведення політики у сфері охорони природи, екологічної безпеки та природокористування, а також спрямовує і координує роботу міністерств та інших органів виконавчої влади у сфері надрокористування. Міністерство енергетики України безпосередньо забезпечує формування та реалізацію державної політики у нафтогазовому та нафтогазопереробному комплексі.

Центральні органи виконавчої влади галузевої, міжгалузевої і функціональної компетенції. Вказані суб'єкти, як видається, є одними із основних в межах адміністративно-правового регулювання діяльності у нафтогазовій галузі.

Так, наприклад, Державна служба геології та надр України (Держгеонадра) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра економіки, довкілля та сільського господарства і який реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, є уповноваженим органом з питань реалізації угод про розподіл продукції. Держгеонадра у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами

Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства. Основними завданнями Держгеонадр є: 1) реалізація державної політики у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр; 2) внесення на розгляд Міністра економіки, довкілля та сільського господарства пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр [5].

Таким чином, діяльність вказаного суб'єкта спрямована на забезпечення захисту природного навколишнього середовища від негативного впливу, який може бути здійснений внаслідок порушення екологічного законодавства та законодавства у сфері нафтогазокористування. Зокрема Держгеонадр, окрім здійснення галузевих адміністративно-правових функцій також сприяє розробці та впровадженню у практичну діяльність заходів із підвищення якості раціонального використання надр. Наступним суб'єктом, діяльність якого знаходиться в взаємозалежності із діяльністю Держгеонадру є Державна екологічна інспекція України.

Державна екологічна інспекція України (Держекоінспекція) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра економіки, довкілля та сільського господарства і який реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів. Основними завданнями Держекоінспекції є: 1) реалізація державної політики із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів; 2) здійснення у межах повноважень, передбачених законом, державного нагляду (контролю) за додержанням вимог законодавства, зокрема, щодо: охорони земель, надр; екологічної та радіаційної безпеки; охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду; охорони, захисту, використання і відтворення лісів; збереження, відтворення і невиснажливого використання біологічного та ландшафтного різноманіття; раціонального використання, відтворення і охорони об'єктів тваринного та рослинного світу; ведення мисливського господарства та здійснення полювання; охорони, раціонального використання та відтворення вод і відтворення водних ресурсів; охорони атмосферного повітря; формування, збереження і використання екологічної мережі; стану навколишнього природного середовища; поводження з відходами, небезпечними хімічними речовинами, пестицидами та агрохімікатами; здійснення заходів біологічної і генетичної безпеки стосовно біологічних об'єктів природного середовища під час створення, дослідження та практичного використання генетично модифікованих організмів у відкритій системі; забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією... [6].

Отже, наведені суб'єкти можна вважати такими, що здійснюють адміністративно-правове регулювання діяльності у нафтогазовій галузі шляхом унеможливлення порушення законодавства у сфері захисту навколишнього природного середовища, видобутку корисних копалин, а також їх використання. Одночасно із цим очевидною є потреба також у встановленні вторинного алгоритму, здатного унеможливити появу компласнс-ризиків під час здійснення діяльності у нафтогазовій галузі.

Відповідно до здійснення діяльності із усунення вказаних компласнс-ризиків (до яких, як правило, частіше за все відносяться корупційні ризики, репутаційні та етичні ризики, ризики у забезпеченні кібербезпеки тощо) необхідно залучення *центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом*, однією із яких є Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

Відповідно до національного законодавства, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, є постійно діючим центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який утворюється Кабінетом Міністрів України. Регулятор здійснює державне регулювання з метою досягнення балансу інтересів споживачів, суб'єктів господарювання, що провадять діяльність у сферах енергетики та комунальних послуг, і держави, забезпечення енергетичної безпеки, європейської інтеграції ринків електричної енергії та природного газу України. Регулятор здійснює державне регулювання шляхом: 1) нормативно-правового регулювання у випадках, коли відповідні повноваження надані Регулятору законом; 2) ліцензування діяльності у сферах енергетики та комунальних послуг; 3) формування цінової і тарифної політики у сферах енергетики та комунальних послуг та реалізації відповідної політики у випадках, коли такі повноваження надані Регулятору законом; 4) державного контролю та застосування заходів впливу; 5) використання інших засобів, передбачених законом [7].

Наведені положення надають підставу для констатації, що Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг є основним суб'єктом, залученим до реалізації комплаєнс-процедур у сфері нафтогазової галузі. Фактично, комісія дотична до: формування та реалізації нормативно-правових заходів – шляхом розробки та затвердження інструкцій, умов та правил провадження ліцензійної діяльності, формування інвестиційних програм, методик та порядків, алгоритмів, типових форм господарських договорів, тощо; формування та реалізацію організаційно-контрольних заходів – шляхом здійснення перевірки дотримання ліцензійних умов, визначення умов доступу до товарів, послуг, отриманих в результаті здійснення діяльності у нафтогазовій галузі тощо; формування та реалізацію санкційних заходів – шляхом прийняття рішення про застосування адміністративно-господарських санкцій, унеможливлення порушення ліцензійних умов.

Наведене дозволяє стверджувати про те, що Комісія є основним регулятором, метою діяльності якого є формування стандартів діяльності суб'єктів господарювання у нафтогазовій галузі, заходів, скерованих на контроль за їх дотриманням, а також застосування санкційних заходів у випадку порушення встановлених правил та вимог.

Одночасно із цим необхідно відзначити також роль та значення Антимонопольного комітету України, який є державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері публічних закупівель. Основним завданням Антимонопольного комітету України є участь у формуванні та реалізації конкурентної політики в частині: 1) здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів, запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції; 2) контролю за концентрацією, узгодженими діями суб'єктів господарювання та дотриманням вимог законодавства про захист економічної конкуренції під час регулювання цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій; 3) сприяння розвитку добросовісної конкуренції; 4) методичного забезпечення застосування законодавства про захист економічної конкуренції; 5) здійснення контролю щодо створення конкурентного середовища та захисту конкуренції у сфері публічних закупівель; 6) проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання та здійснення контролю за допустимістю такої допомоги для конкуренції [8].

Основна роль антимонопольного комітету полягає у забезпеченні конкурентоспроможності нафтогазового комплексу в цілому, а також окремих суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність у нафтогазовій галузі. Нафтогазова галузь є стратегічною, що унеможливорює порушення законодавства щодо захисту енергетичної безпеки, забезпечує збереження конкурентного середовища, а також недопущення надмірної централізації суб'єктів господарювання у нафтогазовій галузі. Антимонопольний комітет співпрацює та взаємодіє з Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Міністерством енергетики України тощо. Таким чином, Антимонопольний комітет України є основним суб'єктом адміністративно-правового регулювання нафтогазової галузі у сфері забезпечення конкурентоспроможності.

Органи місцевого самоврядування. Відповідно до Закону України «Про нафту і газ», до повноважень органів місцевого самоврядування у відносинах, пов'язаних з геологічним вивченням нафтогазоносності надр, розробкою родовищ нафти і газу, переробкою нафти і газу, зберіганням, транспортуванням та реалізацією нафти, газу та продуктів їх переробки, в межах їх компетенції належить: надання відповідно до законодавства згоди на розміщення на відповідній підпорядкованій їм території об'єктів нафтогазового комплексу, сфера екологічного впливу діяльності яких згідно з діючими нормативами включає відповідну територію; участь у розробці комплексних планів нафтогазопостачання споживачів на підпорядкованій їм території; участь у розробці і реалізації системи заходів щодо роботи об'єктів нафтогазової галузі у надзвичайних умовах; інші повноваження, визначені законом. Органи місцевого самоврядування не мають права втручатися в господарську діяльність суб'єктів, що здійснюють геологічне вивчення нафтогазоносності надр, розробку родовищ нафти і газу, переробку нафти і газу, зберігання, транспортування та реалізацію нафти, газу та продуктів їх переробки, крім випадків, передбачених чинним законодавством. Державний контроль за дотриманням правил і нормативів користування нафтогазоносними надрами, умов спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами та угод про умови користування нафтогазоносними надрами здійснюють центральні органи виконавчої

влади, що реалізують державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр, органи місцевого самоврядування в межах своєї компетенції [4].

Органи місцевого самоврядування забезпечують територіальне та організаційне регулювання діяльності у нафтогазовій галузі взагалі та суб'єктів господарювання зокрема, фактично виконуючи проміжну роль між державою, бізнесом та територіальною громадою. Одночасно із цим, органи місцевого самоврядування не залучені до формування державної енергетичної політики, однак здійснюють локальне публічне управління та контроль.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження надає підставу для констатації, що на сьогоднішній день система суб'єктів, які здійснюють адміністративно-правове регулювання у нафтогазовій сфері є достатньо розгалуженою, що дозволяє забезпечити комплексний механізм, здатний повноцінно запобігати правопорушенням, які можуть вчинитись під час здійснення такої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Сердюк Є.В., Іванишук А.А., Підберезних І.Є. Суб'єкти публічної адміністрації, які забезпечують публічне адміністрування ринку природного газу України. URL: http://lsej.org.ua/8_2025/64.pdf

2. Конституція від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Положення про Міністерство енергетики України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2020 р. № 507. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/507-2020-%D0%BF#Text>

4. Про нафту і газ: Закон України від 12.07.2001 № 2665-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2665-14#Text>

5. Положення про Державну службу геології та надр України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1174. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1174-2015-%D0%BF#Text>

6. Положення про Державну екологічну інспекцію України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2017 р. № 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D0%BF#Text>

7. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг : Закон України від 22.09.2016 № 1540-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-19#Text>

8. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26.11.1993 № 3659-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text>

Дата першого надходження статті до видання: 14.10.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.11.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 24.11.2025